

Hemşirelik Öğrencilerinin Özgecilik ve Empatik Eğilim Düzeyleri ve Aralarındaki İlişki

The Relationship between Levels of Altruism and Empathic Tendencies among Nursing Students

PINAR ARPACI*
DİLEK ÖZMEN**

Geliş Tarihi: 30.09.2013 Kabul Tarihi: 21.11.2014

ÖZET

Amaç: Araştırma hemşirelik öğrencilerinin özgecilik ve empatik eğilim düzeyleri ve arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Çalışma, 14 Kasım 2011 - 13 Ocak 2012 tarihleri arasında, bir devlet üniversitesindeki Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü'nde okuyan 348 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Verilerin toplanmasında Sosyo-Demografik Bilgi Formu, Özgecilik Ölçeği ve Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ) kullanılmıştır. Veriler SPSS (16.0) paket programında değerlendirilmiştir. Araştırma verileri bağımsız gruplarda t testi, tek yönlü varyans analizi, Pearson Korelasyon testleri ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Hemşirelik Bölümü öğrencilerinin yaş ortalaması 20 ± 1.76 olup öğrencilerin Özgecilik Ölçeği puan ortalaması 72.85 ± 8.18 , Empatik Eğilim puan ortalaması 69.94 ± 8.44 olarak saptanmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin özgecilik ölçeği puan ortalamasını kardeş sayısı, hemşirelik mesleğini seçme şekli, hemşirelik bölümünde okumaktan memnun olma durumu ve hastayı anlama durumunun etkilediği belirlenmiştir. Empatik eğilim puan ortalamalarını cinsiyet, aile tipi, kardeş sayısı, hemşirelik bölümünde okumaktan memnuniyet ve hastayı anlamada kendini yeterli hissetme durumunun etkilediği saptanmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin özgecilik ile empatik eğilimleri arasında pozitif yönde zayıf ilişki olduğu saptanmıştır.

Sonuç: Hemşirelik öğrencilerinin özgecilik ve empatik eğilimlerini geliştirici eğitim programlarının hemşirelik eğitimi sırasında kullanılmasının özgecilik ve empati arasındaki zayıf ilişki düzeyini artırmaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özgecilik; empati; hemşirelik.

ABSTRACT

Object: The research was conducted to determine the relationship between levels of altruism and empathic tendencies among nursing students.

Methods: This study was carried out between November 2011 and January 2012 among nursing students who accepted to participate. Data were collected using a socio-demographic form and the Altruism Scale and Empathic Tendency Scale. Data were analyzed using SPSS 16.0 program and assessed using Independent Samples t test, one-way analysis of variance, and Pearson's correlation tests.

Results: The average age of the nursing students was 20 ± 1.76 . The students' average score on the Altruism Scale was 72.85 ± 8.18 , and their average score for Empathic Tendency Scale was 69.94 ± 8.44 . It was found that the students' average score on the Altruism Scale was affected by the number of siblings, the way of selecting the nursing profession, satisfaction levels in the nursing department and the situation to feel self-sufficient in understanding patients. It was found that the Empathic Tendency Scale was affected by gender, family type, number of siblings, the situation to feel self-sufficient in understanding patients, and satisfaction levels in the nursing department. It was determined that a weak, positive relationship was shown between nursing students' altruism and empathic tendencies.

Conclusion: It was concluded that the use of training programs to develop altruism and empathy tendencies during nursing education will improve the relationship between altruism and empathy tendencies among nursing students.

Keywords: Altruism; empathy; nursing.

* P Arpacı, Öğr. Gör.
Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Yazışma Adresi / Address for Correspondence:
Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu,
Uncubozköy Yerleşkesi C- Blok, Manisa
Tel.: 0 236 237 13 78 Faks: 0 236 234 89 31
e-posta: arpacipinar@gmail.com

* D Özmen, Doç. Dr.
Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Halk Sağlığı
Hemşireliği Anabilim Dalı

Giriş

Hemşirelik, tarihi boyunca özgeci mesleklerden biri olarak tanımlanmıştır. Kaynaklarda hemşireliğin temelinde özgeciliğin yer aldığı ve özgeciliği yüksek düzeyde olan kişilerin insanlara derin sevgiyle yardım etmeyi istedikleri için hemşirelik mesleğini seçtikleri belirtilmektedir.^[1,2] Velioglu'nun^[3] bildirimine göre, hemşireliğin kurucusu olarak kabul edilen Florence Nightingale (1820-1910) kuramında 'hemşire, hastanın yaşamsal ihtiyaçlarına göre hastaya yardım etmeli ve hemşireliğin amacını bu olarak görmelidir' diyerek hemşireliği yardımseverlik üzerine inşa etmiştir. Amerikan Hemşirelikte Yüksek Öğrenim Kurumları Birliği (American Association of Colleges of Nursing - AACN) üyeleri "Profesyonel Hemşirelik İçin Hemşirelikte Yüksek Öğrenim ve Üniversite Eğitiminin Esasları"nda açıklanan profesyonel değerlerden olan özgeciliği, "kendimizden başkasının refahı ve iyiliği ile ilgilenmektir" biçiminde tanımlamıştır.^[4] Öz^[1]'ün aktardığına göre Fung (1988) özgeciliği, birisine yarar sağlama ya da zarardan koruma inancından başka herhangi bir ödülü ya da beklentisi olmayan ilgi ve bakım olarak tanımlamaktadır.^[1] McGaghie ve arkadaşları^[5] doktorluk, hemşirelik, sosyal hizmet uzmanlığı gibi sağlık hizmeti veren meslek gruplarında özgeci davranışın oldukça değerli olduğunu, çünkü özgeci kişilerin kendi çıkarlarından çok diğerinin yararına davrandıklarını ifade etmişlerdir.

Empati; hemşirelik literatüründe "hemşirenin hastanın içinde bulunduğu durumu, duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışması, bu süreç sırasında algıladıklarını hastasına iletmesi" olarak tanımlanmaktadır.^[6,7] Empatik eğilim, danışanın duygularını anlama ve duygusal yaşantılarından etkilenme yeteneği, yardım etme isteği olarak belirtilmektedir. Bu açıdan bakıldığında empatik eğilimler özgeci davranış üzerine olumlu etkiye neden olup, özgeci davranışın tanımlanmasında empatik eğilim önemli bir kriterdir.^[8,9] Empati, yardım edici ilişkilerin en önemli bileşeni olarak kabul edilir ve çoğu zaman kişiye yardımcı olma sürecinin bir parçasıdır.^[10,11] Hemşirelerin hastaları ile iyi bir ilişki kurabilmeleri için etkin iletişim becerilerine sahip olmaları, duygularının farkında olmaları, duygularını yönetebilmeleri ve empati yapabilmeleri gerekmektedir.^[12] Hemşireler hastalara empatik olarak yaklaştıklarında hastaları anlayabilir, onların gereksinimlerini saptayabilir ve yaptıkları hemşirelik girişimlerinden olumlu sonuçlar elde edebilirler.^[6,13,14] Çünkü hemşire tarafından anlaşıldığını, önemsendiğini, değer verildiğini hissedene birey hemşirenin bakımını kabul eder. Dolayısıyla bireyselleşmiş bakım ve olumlu tedavi edici ortam sağlanmış olur.^[11,15]

İlgili literatür incelendiğinde hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilimleri ile ilgili araştırmalara rastlamak mümkündür.^[15,16,17] Diğer yandan hemşirelik öğrencilerinde özgeciliğin değerlendirildiği çalışma sayısı ise oldukça azdır.^[2] Alan yazın araştırma-

ları sonucunda ise hemşirelikte özgecilik ve empatik eğilim arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaya rastlanmamıştır. Özgeci bir meslek olan hemşirelikte empati düzeyi yüksek olan hemşirenin hastasını anlaması ve yardım ediciliğinin, empati düzeyi düşük hemşirelerden daha iyi olması beklenmektedir.^[18]

Amaç

Bu çalışmada amaç; hemşirelik öğrencilerinde hemşirelik mesleğinin temel değerlerinden olan özgeciliği ve özgeci davranışa olumlu etkisi olduğu belirtilen empatik eğilimi ve bu kavramları etkileyen sosyodemografik özellikleri belirlemek, iki kavramın birbiri ile ilişkisini ortaya koymaktır. Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Hemşirelik öğrencilerinin özgecilik düzeyleri ve empatik eğilim düzeyleri nedir?
- Hemşirelik öğrencilerinin sosyodemografik özelliklerine (yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, görev yeri, hizmet süresi, vs.) göre özgecilik ile empatik eğilim düzeyleri arasında fark var mıdır?
- Hemşirelik öğrencilerinin özgecilik ve empatik eğilim düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Türü ve Yapıldığı Yer

Tanımlayıcı türdeki bu çalışma Ege Bölgesi'nin bir ilindeki devlet üniversitesinin hemşirelik bölümünde 2011-2012 yılında öğrenim gören öğrencilerle gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Hemşirelik Bölümünde öğrenim gören 416 öğrenciden oluşan evrende herhangi bir örneklem seçim yöntemi kullanılmadan tüm evrene ulaşılması amaçlanmıştır. Bilgilendirilmiş onamları alınan ve araştırmaya katılmayı kabul eden öğrenciler araştırmaya dahil edilmiştir. Veri toplama sürecinde Sağlık Yüksekokulu'ndan 348 öğrenciye ulaşılmıştır. Araştırmaya katılım oranı %84'tür.

Veri Toplama Araçları

Sosyo-Demografik Bilgi Formu: Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerini belirlemek amacıyla; alan yazın ışığında^[1,17,19] araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan formda yaş, cinsiyet, mezun olunan lise türü, kardeş sayısı, yakın arkadaş sayısı, yaşamının en uzun süresini geçirdiği yer, anne ve babanın çalışma durumu, aile tipi ve hemşirelik bölümünü seçme nedeni, hemşirelik bölümünde okumaktan memnuniyeti, hastaları anlamada kendini yeterli hissetme durumunu içeren sorular toplam 15 soru yer almaktadır.

Özgeciliği Ölçeği: London ve Bower tarafından 1968 yılında bireylerin özgeciliği düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilen ölçeğin, Türkçeye uyarlanması Akbaba tarafından 1994 ve 2001 yıllarında yapılmıştır.^[20,21] Ölçek 20 maddeden oluşmaktadır. Beş dereceli Likert tipi ölçekten alınabilecek en yüksek puan 100, en düşük puan ise 20'dir. Özgeciliği ölçeği; aile, sosyallik, yardımseverlik ve sorumluluk olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin aile boyutuna ait 5 (1-5) madde, sosyal boyutuna ait 5 madde (6-10), yardımseverlik boyutuna ait 5 madde (11-15), sorumluluk boyutuna ait 5 madde (16-20) bulunmaktadır. Dört boyutun tümünden elde edilen toplam puan ile özgeciliği düzeyi puanı elde edilir. Ölçek puanının yüksekliği, bireyin özgeciliği düzeyinin yüksek olduğu şeklinde yorumlanır. Özgeciliği Ölçeği'nin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasının Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0.85'tir.^[21] Bu çalışma için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı değeri 0.69'dur.

Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ): Dökmen^[22] tarafından 1988 yılında bireylerin empati kurma potansiyellerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Likert tipte olan ölçek, 20 sorudan oluşmakta ve her soruya 1'den 5'e kadar puan verilmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 20, en yüksek puan ise 100'dür. Puanın yüksek olması, empatik eğilimin yüksek olduğunu gösterir. Dökmen'in geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı 0.82 olarak bulunmuştur.^[22] Ölçeğin bu çalışma için Cronbach Alfa katsayısı değeri 0.77'dir.

Araştırmanın Etik Yönü ve Verilerin Toplanması

Araştırmaya başlamadan önce bir üniversitenin Etik Kurulu'ndan onay ve Yükseköğretim Kurulu'ndan yazılı izinler alınmıştır. Veriler, araştırmanın yapıldığı Sağlık Yüksekokulunda bulunan, araştırma hakkında bilgi verilen ve araştırmaya katılmayı kabul eden, bilgilendirilmiş onamları alınan öğrencilerden araştırmacı tarafından yüz yüze görüşme tekniği ile toplanmıştır. Verilerin toplandığı günlerde okulda olmayan öğrenciler için okullara iki kez daha gidilmiştir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırma verileri, SPSS (Statistical Package for Social Science for Windows 16.0) paket programında değerlendirilmiştir. İstatistiksel analizde öğrencilere ait sosyodemografik değişkenlerin değerlendirilmesinde sayı ve yüzde dağılımı ve ki kare testi yapılmıştır. Özgeciliği ölçeği ve alt boyutlarının puan dağılımları ile empatik eğilim puan dağılımı ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Tek değişkenli analizlerde bağımsız gruplarda t testi, tek değişkenli varyans analizi kullanılmıştır. Özgeciliği Ölçeği puanları ve alt boyut puanları ile Empatik Eğilim Ölçeği puanları arasındaki ilişkinin incelenmesinde; Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılığı, bir devlet üniversitesinde öğrenim gören hemşirelik öğrencileri ile yürütülmüş olup sadece bu örnekleme temsil etmesidir.

Bulgular

Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü öğrencilerinin; yaşlarının 17 ile 27 arasında ve yaş ortalamasının 20 ± 1.76 olduğu, %30.7'sinin I. sınıf öğrencisi, %69.5'inin kadın, %98.6'sının bekar, %82.8'inin çekirdek aileye sahip, %56.6'sının kendileri de dahil kardeş sayısının 2'den fazla olduğu, %62.6'sının 5'den az yakın arkadaşı olduğu, %59.5'inin genel lise mezunu olduğu, %79.3'ünün annesinin çalışmamakta olduğu, %73.3'ünün babasının çalıştığı, %35.1'inin yaşamının çoğunu ilçede geçirdiği belirlenmiştir.

Hemşirelik öğrencilerinin Özgeciliği Ölçeği toplam puan ortalaması 72.85 ± 8.18 'dir. Araştırmada hemşirelik öğrencilerinin kardeş sayısı, hemşirelik mesleğini seçme şekli, hemşirelik bölümünde okumaktan memnun olma ve hastayı anlamada kendini yeterli hissetme durumuna göre Özgeciliği Ölçeği toplam puan ortalamaları arasında fark olduğu saptanmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin Özgeciliği Ölçeği toplam puan ortalamaları ile yaş, cinsiyet, aile tipi, anne - baba çalışma durumu ve yaşanan yer arasında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir (Tablo 1).

Hemşirelik öğrencilerinin Aile Alt Boyut puan ortalamasını aile tipi, kardeş sayısı, baba çalışma durumu, hemşirelik bölümünü seçme memnuniyeti ve hastayı anlamada kendini yeterli hissetme durumunun etkilediği belirlenmiştir. Öğrencilerin Sosyal Alt Boyut puan ortalamasını yaş ve kardeş sayısı etkilerken; Yardımseverlik Alt Boyut puan ortalamasını hemşirelik mesleğini seçme şekli ve hastayı anlamada kendini yeterli hissetme durumunun etkilediği saptanmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin Sorumluluk Alt Boyut puan ortalamasını hemşirelik bölümünü seçme memnuniyeti ve hastayı anlamada kendini yeterli hissetme durumunun etkilediği belirlenmiştir (Tablo 1).

Öğrencilerin EEÖ puan ortalaması 69.94 ± 8.44 olarak saptanmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin cinsiyet, aile tipi, kardeş sayısı, en uzun yaşanan yer, hemşirelik mesleğini seçme şekli, hemşirelik bölümünde okumaktan memnun olma ve hastayı anlamada kendini yeterli hissetme durumuna göre empatik eğilim puan ortalamalarının değiştiği ve aralarında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilim puan ortalamalarının yaş, anne ve baba çalışma durumuna göre anlamlı düzeyde değişmediği saptanmıştır (Tablo 2).

Hemşirelik öğrencilerinin özgeciliği ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkiyi değerlendirmek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda pozitif yönde zayıf bir ilişki saptanmıştır ($r=0.347$; $p<0.001$) (Tablo 3).

Tablo 1: Hemşirelik Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özelliklerinin ve Mesleğiyle İlgili Bazı Düşünceleri ile Özgeçmiş Ölçeği ve Alt Boyutları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (N=348)

SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER		ÖZGEÇMİŞ ÖLÇEĞİ TOPLAM PUANI VE ALT BOYUTLARI PUAN ORTALAMALARI										
		Özgeçmiş Ölçeği puan ortalaması	t/F p	Aile Alt Boyut Puan Ortalaması	t/F p	Sosyal Alt Boyut Puan Ortalaması	t/F p	Yardımcı-verilik alt boyut puan ortalaması	t/F p	Sorumluluk alt boyut puan ortalaması	t/F p	
YAŞ	21 yaş ve altı	72.53±8.21	t=-1.22* p=0.220	19.91±3.01	t=0.516* p=0.606	15.75±3.83	t=-2.906* p=0.004	17.80±3.36	t=-1.071* p=0.285	19.05±2.84	t=1.036* p=0.301	
	21 yaş üstü	73.76±8.06		19.73±2.65		17.08±3.43		18.24±3.29		18.70±2.65		
CİNSİYET	Kadın	72.91±8.24	=0.209* p=0.834	19.95±2.87	=0.807* p=0.420	15.99±3.75	t=-0.802* p=0.423	18.04±3.43	t=1.095* p=0.274	18.91±2.76	t=-0.457* p=0.648	
	Erkek	72.21±8.08		19.67±3.03		16.34±3.83		17.62±3.12		19.06±2.87		
AİLE TİPİ	Çekirdek	73.02±7.91	F=1.034** p=0.357	20.02±2.77	F=4.338** p=0.014	16.06±3.79	F=0.312** p=0.732	17.88±3.33	F=0.161** p=0.852	19.04±2.75	F=1.095** p=0.336	
	Geleneksel	72.66±8.27		19.47±2.74		16.43±3.72		18.00±3.44		18.75±2.67		
KARDEŞ SAYISI	Parçalanmış	69.58±13.15		17.66±5.39		15.58±2.67		18.41±3.31		17.91±3.94		
	2 ve altı	74.14±7.84	=2.585* p=0.010	20.47±3.10	t=3.132* p=0.002	16.58±3.34	t=2.088* p=0.038	18.00±3.41	t=-0.488* p=0.696	19.13±2.88	t=1.117* p=0.321	
ANNE ÇALIŞMA DURUMU	2 üzeri	71.87±8.31		19.44±2.71		15.73±4.04		17.85±3.30		18.83±2.72		
	Çalışıyor	72.38±7.98	=-0.543* p=0.578	19.83±3.16	t=-0.120* p=0.904	16.19±3.71	t=0.229* p=0.819	17.36±3.61	t=-1.593* p=0.112	19.00±2.42	t=0.128* p=0.899	
BABA ÇALIŞMA DURUMU	Çalışmıyor	72.97±8.24		19.88±2.86		16.08±3.79		18.06±3.26		18.95±2.88		
	Çalışıyor	73.01±8.28	t=0.605* p=0.210	20.13±2.87	t=2.818* p=0.005	16.02±3.81	t=-0.626* p=0.532	17.81±3.36	t=-0.924* p=0.356	19.03±2.77	t=-0.807* p=0.420	
EN UZUN YAŞANILAN YER	Çalışmıyor	72.68±8.17		19.14±2.94		16.28±3.83		18.29±3.44		18.77±2.75		
	Köy/kasaba	73.85±8.75	F=0.644** p=0.526	20.35±3.00	F=0.939** p=0.392	16.36±3.93	F=0.283** p=0.754	17.66±3.28	F=0.626** p=0.535	18.92±2.56	F=0.074** p=0.929	
HEMŞİRELİK MESLEĞİNİ SEÇME ŞEKLİ	İlçe	72.36±8.41		19.73±2.90		15.92±4.04		17.47±3.32		19.04±2.62		
	Şehir	73.69±7.54		20.06±2.88		16.47±3.52		17.72±3.07		19.42±3.00		
HEMŞİRELİK MESLEĞİNİ SEÇME ŞEKLİ	İsteyerek	74.15±7.89	F=3.288** p=0.021	20.12±2.85	F=1.819** p=0.143	16.36±3.77	F=1.239** p=0.296	18.48±3.03	F=3.815** p=0.010	19.17±2.63	F=0.831** p=0.478	
	Tesadüf	71.82±8.34		19.88±3.16		18.48±3.03		17.00±3.57		18.76±2.87		
HEMŞİRELİK BÖLÜMÜ- NÜ SEÇME MEMNUNİYETİ	Aile yönelen- dirmesi	71.22±8.17		19.49±2.69		15.35±3.89		17.49±3.69		18.88±2.56		
	Diğer	71.37±8.78		19.17±3.28		16.17±3.00		17.58±3.19		18.44±3.88		
HASTAYI ANLAMADA KENDİNİ YETERLİ HİSSETME	Memnun	73.94±7.84	F=3.530** p=0.030	20.16±2.92	F=3.272** p=0.039	16.14±4.01	F=1.430** p=0.241	18.14±3.36	F=1.378** p=0.253	19.49±2.33	F=9.611** p=0.000	
	Kısmen memnun	72.15±8.38		19.77±2.82		15.86±3.67		17.79±3.31		18.71±2.98		
HASTAYI ANLAMADA KENDİNİ YETERLİ HİSSETME	Memnun değil	70.00±8.45		18.57±3.27		17.23±2.58		17.03±3.32		17.15±3.40		
	Genellikle her zaman	74.69±7.91	F=5.956** p=0.001	20.30±3.15	F=4.053** p=0.007	16.43±4.17	F=1.253** p=0.290	18.30±3.16	F=4.754** p=0.003	19.65±2.42	F=6.443** p=0.000	
HASTAYI ANLAMADA KENDİNİ YETERLİ HİSSETME	Çoğunlukla	73.05±7.82		19.95±2.69		15.92±3.67		18.15±3.27		19.01±2.74		
	Bazen	69.06±8.74		19.04±3.04		15.82±3.57		16.28±3.79		17.91±2.98		
HASTAYI ANLAMADA KENDİNİ YETERLİ HİSSETME	Nadiren	69.80±9.95		18.10±3.84		18.00±2.78		16.80±1.47		16.90±3.75		

* Bağımsız gruplarda t testi ** Tek Yönlü Varyans Analizi

Tablo 2: Hemşirelik Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özellikleri ve Mesleğiyle İlgili Bazı Düşünceleri İle Empatik Eğilim Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması (N=348)

SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER		EMPATİK EĞİLİM ÖLÇEĞİ PUAN ORTALAMASI	t/F	p
YAŞ	21 yaş ve altı	72.53±8.21	t=-1.22* p=0.220	19.91±3.01
	21 yaş üstü	73.76±8.06		19.73±2.65
CİNSİYET	Kadın	72.91± 8.24	= 0.209* p=0.834	19.95±2.87
	Erkek	72.21± 8.08		19.67±3.03
AİLE TİPİ	Çekirdek	73.02±7.91	F=1.034** p=0.357	20.02±2.77
	Geleneksel	72.66±8.27		19.47±2.74
	Parçalanmış	69.58±13.15		17.66±5.39
KARDEŞ SAYISI	2 ve altı	74.14±7.84	=2.585* p=0.010	20.42±3.10
	2 üzeri	71.87±8.31		19.44±2.71
ANNE ÇALIŞMA DURUMU	Çalışıyor	72.38±7.98	=-0.543* p= 0.578	19.83±3.16
	Çalışmıyor	72.97±8.24		19.88±2.86
BABA ÇALIŞMA DURUMU	Çalışıyor	73.01±8.28	t=0.605 * p=0.210	20.13±2.87
	Çalışmıyor	72.68±8.17		19.14±2.94
EN UZUN YAŞANILAN YER	Köy/kasaba	73.85±8.75	F=0.644** p=0.526	20.35±3.00
	İlçe	72.36±8.41		19.73±2.90
	Şehir	73.69±7.54		20.06±2.88
HEMŞİRELİK MESLEĞİNİ SEÇME ŞEKLİ	İsteyerek	74.15±7.89	F=3.288** p= 0.021	20.12±2.85
	Tesadüf	71.82±8.34		19.88±3.16
	Aile yönlendirmesi	71.22±8.17		19.49±2.69
	Diğer	71.37±8.78		19.17±3.28
HEMŞİRELİK BÖLÜMÜNÜ SEÇME MEMNUNİYETİ	Memnun	73.94±7.84	F=3.530** p= 0.030	20.16±2.92
	Kısmen memnun	72.15±8.38		19.77±2.82
	Memnun değil	70.00±8.45		18.57±3.27
HASTAYI ANLAMADA KENDİNİ YETERLİ HİSSETME	Genellikle her zaman	74.69±7.91	F=5.956** p= 0.001	20.30±3.15
	Çoğunlukla	73.05±7.82		19.95±2.69
	Bazen	69.06±8.74		19.04±3.04
	Nadiren	69.80±9.95		18.10±3.84

* Bağımsız gruplarda t testi ** Tek Yönlü Varyans Analizi

Tartışma

Hemşirelik öğrencilerinin özgeçicilik ve empatik eğilim düzeyleri ile iki kavram arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla gerçekleştirilen çalışmada hemşirelik öğrencilerinin Özgeçicilik Ölçeği puan ortalaması 72.85±8.18'dir. Banbal'ın^[2] yaptığı çalışmada hemşirelik öğrencilerinin özgeçicilik toplam puanları 67.21±10.42'dir. Hemşirelik uygulamalarının temelinde özgeçicilik eğiliminin olduğu ve özgeçicilik eğilimi yüksek olan kişilerin hemşirelik mesleğini seçtikleri bilgisi bu sonucumuzu destekler niteliktedir.^[1,2]

Hemşirelik öğrencilerinin Empatik Eğilim Ölçeği puan ortalaması 69.94±8.44 olup orta düzeyde bulunmuştur. Tutuk ve ark.,^[19] Köksal,^[24] Akıncı ve Akgün^[17] ile Arifoğlu ve

Razı'nın^[25] hemşirelik öğrencilerinde, Dizer ve İyigün'ün^[6] yoğun bakım hemşirelerinde, Manav'ın^[26] hemşirelerde yaptıkları çalışmada empatik eğilim puanları orta düzeyde bulunmuştur. Kara^[27] hemodiyaliz hemşirelerinde yaptığı çalışmada, empatiye yönelik eğitim alan hemşirelerin eğitim almayan hemşirelere göre empatik eğilim düzeylerinin daha yüksek olduğunu saptamıştır. Empatik eğilim genelde bir kişilik özelliği olmakla birlikte, eğitim yoluyla da geliştirilebilir bir özelliktir ve hemşirelik öğrencilerinin eğitimleri sırasında orta düzeyde olan bu özelliklerinin geliştirilebileceği düşünülmektedir.^[19,25,28]

Bu çalışmada, kardeş sayısı az olan, hemşirelik mesleğini isteyerek seçen, hemşirelik bölümünü seçmekten memnun olan ve hastayı anlamada kendini yeterli hissedilen hemşirelik

Tablo 3: Hemşirelik Öğrencilerinin Özgecilik Ölçeği Toplam Puan ve Alt Boyut Puanları İle Empatik Eğilim Ölçeği Puanları Arasındaki İlişki (N=348)

Özgecilik Ölçeği Toplam ve Alt Boyutları	Özgecilik Ölçeği Ortalama Puanı	Empatik Eğilim Ölçeği Ortalama Puanı	Korelasyon değeri (r)*	p
TOPLAM	72.85±8.18	69.94±8.44	0.347	0.000
AİLE ALT BOYUTU	19.87±2.92		0.279	0.000
SOSYAL ALT BOYUTU	16.10±3.77		0.162	0.002
YARDIMSEVERLİK ALT BOYUTU	17.91±3.34		0.212	0.000
SORUMLULUK ALT BOYUTU	18.96±2.79		0.252	0.000

*Pearson korelasyon testi

öğrencilerinin özgecilik düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır. Bu çalışmadaki bulgudan farklı olarak Duru'nun^[29] öğretmen adaylarında yaptığı ve Banbal'ın^[21] hemşirelik öğrencilerinde yaptığı çalışmalarda kardeş sayısı arttıkça özgecilik toplam puanının arttığı ve aradaki farkın da anlamlı olduğu saptanmıştır. Literatürde ortamda başka insanların bulunmasının özgeci davranışın ortaya çıkmasını etkileyebileceği, yardıma gereksinimi olan bir kişiye yardım etme eğiliminin, ortamda yardım edebilecek sadece bir kişinin bulunması durumunda artarken, fazla sayıda insanın olması durumunda azaldığı belirtilmektedir.^[11] Bu çalışmada da daha az kardeşe sahip olanların daha yüksek özgecilik puanına sahip olmasının nedeninin bu şekilde açıklanabileceği düşünülmektedir. Hemşirelik mesleğini isteyerek seçenlerin, hemşirelik bölümünü seçmeden memnun olanların ve hastayı anlamada kendini yeterli hissedenlerin özgecilik düzeylerinin yüksek olarak saptanması, özgeciliği yüksek düzeyde olan kişilerin insanlara derin sevgiyle yardım etmeyi istedikleri için hemşirelik mesleğini seçtikleri bilgisini destekler niteliktedir.

Hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerini cinsiyet, aile tipi, kardeş sayısı, en uzun yaşanan yer, hemşirelik mesleğini seçme şekli, hemşirelik bölümünü seçmekten duyduğu memnuniyet ve hastayı anlamada kendini yeterli hissetmenin etkilediği saptanmıştır. Kız öğrencilerin empatik eğilim puan ortalaması daha yüksek olarak saptanmıştır. Kızların iletişim yönünden erkeklerden üstün olmaları, duygusal zekâlarının daha fazla gelişmesi ve şefkat ve acıma hissi gibi duygularının daha belirgin olması ve toplumumuzda kadınlık statüsüne biçilen rol gereklerinin kadını daha empatik yaptığı bildirilmektedir.^[6] Çekirdek aileye sahip hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilim puanının daha yüksek bulunmasının nedeni, çekirdek aileye sahip olanların, geniş ve parçalanmış aileye sahip olanlara göre anne-babayla daha fazla iletişim içinde olmaları ve daha fazla paylaşımda bulunmaları ile açıklanabileceği düşünülmektedir. Çalışmamızda kardeş sayısı iki ve altı olan öğrencilerin empatik eğilim puan ortalaması daha yüksek olarak saptanmıştır. Çok çocuklu ailelerde, daha rekabetçi bir ortamın varlığının empatik eğilimi etkilediği düşünülmektedir. Şehirde yaşayan öğrencilerin

empatik eğilim puanları daha yüksek bulunurken, Sabancıoğulları ve arkadaşlarının^[30] yaptıkları çalışmada yaşanan yer ile empatik eğilim arasında fark saptanmamıştır. Öğrencilerin yaşadığı çevre ile ilişkili olarak sosyal çevrelerinin genişlemesinin, empatik eğilim düzeylerinin artmasına neden olduğu düşünülmektedir. Hemşirelik mesleğini isteyerek seçenlerin, hemşirelik bölümünde okumaktan memnun olanların ve hastayı anlamada kendini yeterli hisseden öğrencilerin empatik eğilim puanları daha yüksek olarak saptanmıştır. Bu sonuç, hemşirelik mesleğini empatik eğilimi yüksek olan kişilerin tercih ettiği bilgisini desteklemektedir.^[30]

Çalışmamızda özgecilik ile empatik eğilim arasında pozitif yönde fakat zayıf bir ilişki olduğu saptanmıştır. Mehrabian ve Epstein^[23] yardımseverlik ile empatik davranış arasında olumlu yönde bir ilişki bulmuştur. Empatik eğilimi yüksek insanlar yardım etme davranışını daha fazla göstermektedirler.^[9] Ayrıca, empatik eğilim düzeyi yüksek olan hemşirelerin, danışanın sorununu fark etme ve ona daha etkili yardım etme olasılığının, empatik eğilimi düşük olanlardan fazla olduğu belirtilmektedir.^[11] Empati düzeyinin eğitimle yükseldiğini gösteren çalışmalar doğrultusunda^[1,15,19,27,28,32,33] hemşirelik öğrencilerinin özgecilik ve empatik eğilimlerini geliştirici eğitim programlarının hemşirelik eğitimi sırasında kullanılmasının özgecilik ve empati arasındaki zayıf ilişkinin düzeyini arttırmaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sonuç

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda; özgecilik ve empati arasında pozitif yönde fakat zayıf bir ilişki olması nedeniyle, hemşirelik öğrencilerinin eğitimleri sırasında özgeci davranışların geliştirilmesi ve empatik eğilimlerinin artırılması amacıyla eğitim programlarında değişiklikler yapılması önerilir. Ayrıca, hemşirelik eğitimi ile ilgili planlamalarda kullanılmak üzere hemşire öğrencilerin özgeci ve empatik eğilimlerini etkileyen daha kapsamlı sosyo-demografik değişkenler ile özgeci ve empatik eğilim arasındaki ilişkiyi açıklayabilmek için diğer değişkenleri ortaya koyabilecek nicel ve nitel araştırmaların yapılması yararlı bulgular sağlayabilir.

KAYNAKLAR

1. Öz F. Hemşirelikte özgeçicilik (yardımcılık). Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 1998; 2(1):53-58.
2. Banbal G. Hemşirelik öğrencilerinin özgeçicilik düzeyleri. İstanbul Üniversitesi: Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: 2010.
3. Velioglu P. Hemşirelikte kavram ve kuramlar. İstanbul: Alaş Ofset; 1999.
4. Fahrenwald NL, Bassett SD., Tschetter L, Carson PP, White L, Winterboer VJ. Teaching core nursing values. Journal of Professional Nursing 2005; 21(1):46-51.
5. McGaghie WC, Mytko JJ, Brown WN, Cameron RC. Altruism and compassion in the health professions: A search for clarity and precision. 2002. <http://informahealthcare.com> (Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2012).
6. Dizer B, İyigün E. Yoğun bakım hemşirelerinde empatik eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2009; 12(1):9-18.
7. Mert H, Sezgin D. Geleneksel ve probleme dayalı öğrenim modeliyle öğrenim gören hemşirelik öğrencilerinin empatik beceri düzeylerinin incelenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2011; 14(1):9-13.
8. Eisenberg N, Fabes RA, Spinrad TL. Prosocial development. In: Damon W, Lerner RM. editor. Handbook of Child Psychology. 6th ed. Newyork: John Wiley & Sons; 2006. p. 646-719.
9. Dökmen Ü. İletişim çatışmaları ve empati. 18. baskı. Ankara: Sistem Yayıncılık; 2004.
10. Reynolds WJ, Mercer WS. Empathy and quality of care. British Journal of General Practice 2002; 52:9-13.
11. Cevahir R, Çınar N, Sözeri C, Şahin S, Kuşuoğlu S. Ebelik öğrencilerinin devam ettikleri sınıflara göre empatik becerilerinin değerlendirilmesi. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi 2008; 3(7):5-13.
12. Avşar G, Kaşıkçı M. Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinde duygusal zeka düzeyi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2010; 13(1):1-6.
13. Eisenberg N, Kristin A. Prosocial behavior, empathy, and sympathy, well-being: positive development across the life course. Crosscurrents in Contemporary Psychology 2003. <http://psycnet.apa.org/psycinfo/2003-02621-019/> (Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2012).
14. Nazik E, Arslan S. Hemşirelik öğrencilerinin empatik becerileri ile öz duyarlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2011; 14(4):69-7.
15. Mete S, Gerçek E. PDÖ yöntemiyle eğitim gören hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilim ve becerilerinin incelenmesi. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 2005; 9(2):11-17.
16. Ergül H.F. Sağlık meslek lisesi öğrencilerinin benlik algı düzeyleri ile empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasındaki ilişki. Çukurova Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Adana: 1995.
17. Akıncı A, Akgün G. Kırklareli Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilim ve becerileri. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi 2011; 6(17):54-63.
18. McCamant KL, Humanistic nursing, interpersonal relations theory, and the empathy altruism hypothesis, nurs. Sci q 2006 19. 334, <http://www.nsq.sagepub.com> (Erişim Tarihi: 8 Temmuz 2012).
19. Tutuk A, Al D, Doğan S. Hemşirelik öğrencilerinin iletişim becerisi ve empati düzeylerinin belirlenmesi. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 2002; 6(2):36-41.
20. London P, Bower R. Altruism, extraversion and mental illness. The Journal of Social Psychology 1968; 76(1):19-30
21. Akbaba S. Özgeçicilik ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Atatürk Üniversitesi Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi 2001; 3(2): 85-95.
22. Dökmen Ü. Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi 1988; 21:155-190.
23. Mehrabian A, Epstein NA. Measure of emotional empathy; 1972. <http://www.neiu.edu/~lruecker/mehrabian.pdf> (Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2012).
24. Köksal H. Hemşirelerin empatik eğilim ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi: Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İzmir: 2009.
25. Arifoğlu B, Razi GS. Birinci sınıf hemşirelik öğrencilerinin empati ve iletişim becerileriyle iletişim yönetimi dersi akademik başarı puanı arasındaki ilişki. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu E Dergisi 2011;4(1):7-11.
26. Manav Aİ. Hemşirelerin empatik eğilim ve becerilerinin değerlendirilmesi. Mersin Üniversitesi: Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Mersin: 2008.
27. Kara B., Hemodiyaliz Hemşirelerinde Empatik Eğilim ile İş Doyumu Arasındaki İlişki, Sağlık ve Toplum Dergisi, 2007, 2, <http://www.ssyv.org.tr> (Erişim Tarihi: 17 Eylül 2012)
28. Ünal S, Öz F. Communication skills training programme to improve oncology nurses relationships with patients: An observational study. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2008; 15(2):52-67.
29. Duru E. Öğretmen adaylarında empatik eğilim düzeyinin bazı psikososyal değişkenler açısından incelenmesi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2002; 2(12):21-35.
30. Sabancıoğulları S, Kelleci M, Doğan S, Gölbaşı Z. Entegre eğitim programında öğrenim gören hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerinin yıllara göre incelenmesi. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2007;11(2):1-6.
31. Gormley KJ. Altruism: A framework for caring and providing care. Int J Nurs Stud 1996;33(6):581-588.
32. Fultz J, Batson CD, Fortenbach VA, McCarthy PM, Varney LL. Social evaluation and the empathy-altruism hypothesis. Journal of Personality and Social Psychology 1986; 50(4):761-769.
33. Özdağ S. Psikodramanın hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin atılgan davranış, benlik saygısı, empatik eğilim ve empatik becerilerin gelişimine etkisi. Hacettepe Üniversitesi: Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi. Ankara:1999.